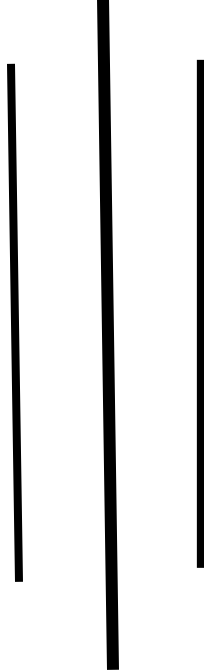

खार्पुनाथ गाउँपालिकाको

बाल संरक्षण नीति २०७८

प्रमाणीकरण मिति : २०७८/११/५

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

खार्पुनाथ गाउँपालिकाका बाल संरक्षण नीति २०७८

नेपाल सरकारले निर्माण गरेका बालबालीका सम्बन्धि विभिन्न कानून, नीति, नियम, निर्देशिका अनुसार स्थानीय स्तरमा बालबालीकाहरुको संरक्षणका लागि विभिन्न कार्यहरु गर्दै आईरहेका परिवेशमा गोरखा जिल्लाको खार्पुनाथ गाउँपालिकामा अझै पनि बालबालीकाहरु संरक्षणको अभाव रहेको र उनिहरुलाई बालअधिकारको प्रत्याभुति गराउनका लागि विशेषगरि जोखिममा परेका बालबालीकाहरुको संरक्षण र प्रवर्द्धन गराउनका लागि स्थानीय समुदायहरुको सवालहरुका आधारमा स्थानीय नीति बनाउन आवश्यक परेकोले बालबालीकाहरुलाई हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषण, भेदभाव, वेवास्ता, हेलचक्रयाई, बालविवाह बालश्रम, जस्ता क्षेत्रवाट संरक्षण गरि उनिहरुको बालअधिकार प्रत्याभुति गर्न आवश्यक ठानिएकाले यो बालसंरक्षण नीति निर्माण गर्न लागिएको हो। खार्पुनाथ गाउँपालिकाले संस्थागत ढंगले नीतिगत तहबाटै गाउँपालिका स्तरमा ब्याप्त बाल विवाह, हिंसा, बालश्रम शोषण, बालबालिका ओसार प्रसार तथा बालयौन दुर्व्यवहार तथा दुर्व्यवहारबाट आईपर्ने समस्या र ति समस्याको रोकथाम र न्युनिकरण गर्ने बारेमा जानकारी राख्नु तथा निरन्तर रुपमा त्यस विरुद्ध काम गर्दै जानुपर्ने नितान्त आवश्यकता छ। तसर्थ खार्पुनाथ गाउँपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारी, गाउँसभाका सदस्यहरु, कर्मचारीहरु शिक्षक, सामाजिक कार्यकर्ता, लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुद्वारा यस गाउँपालिकाका कुनै पनि व्यक्तिद्वारा कुनैपनि बेला कुनैपनि रुपले बालयौन दुर्व्यवहार तथा दुर्व्यवहार हुन सक्ने संभावित अवस्थाबारे चनाखो हुनु, कुनै घटना घटेमा त्यसको प्रतिवेदन कहाँ कसलाई गर्ने तथा त्यस्तो अवस्थामा बालबालिकाहरुलाई कसरी सहयोग गर्ने र के कार्बाही गर्ने भन्ने सम्बन्धमा संस्था सजग हुनु जरुरी छ। यसका साथै बालबालिकाको सर्वाङ्गिक विकासलाई ध्यानमा दिई बालमैत्री गाउँपालिका निर्माणमा जोड दिन बाल सहभागिताको सुनिश्चितता गर्न गाउँपालिकाले विशेष ध्यान दिनु जरुरी छ। गाउँपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु र गाउँसभाका सदस्यहरु, तथा गाउँपालिका भित्रका कर्मचारी तथा सामाजिक क्षेत्रमा काम गर्ने संघ संस्था भित्रै पनि बालबालिका प्रति दुर्व्यवहार हुन सक्छ भन्ने कुरा सधै सम्भन्ध्य। यस गाउँपालिकासंग कुनैपनि व्यक्तिले आफ्नो पद वा शक्तिको दुरुपयोग गरेर बालबालिका प्रति दुर्व्यवहार गर्न सक्दछ वा त्यस्ता घटनामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले संलग्न हुन सक्छ। त्यसैले कुनैपनि बेला बालबालिका उपर हुन सक्ने संभावित दुर्व्यवहारका घटनाप्रति सजग हुनुका साथै त्यस्ता खतरा रोकनका लागि र बालसंरक्षणको प्रवर्द्धन गर्नका लागि सधै तयार छ। अतः बालबालिकाको सुरक्षा र संरक्षण प्रतिको प्रतिवद्धतालाई सुनिश्चित गर्न बालदुर्व्यवहार र बालसंरक्षणबारे सचेतना बढाउनको साथसाथै बालदुर्व्यवहार सम्बन्धि कुनैपनि सवाल उठाउने काममा महत्वपूर्ण भुमिका निर्वाह गर्नेछ। बालबालिकाहरुको संरक्षण गर्न र बालदुर्व्यवहारको रोकथाम गर्न खार्पुनाथ गाउँपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु, गाउँसभाका सम्पूर्ण सदस्यहरु र यसका स्थानीय संरचनाहरु विभिन्न विभागहरु विद्यालयहरु, स्वास्थ्य संस्थाहरु, गाउँ बालसंरक्षण समिति, वडा बालसंरक्षण समिति, विद्यालय बालसंरक्षण समितिका सदस्य तथा बालबालीकाहरुका क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायमा रही काम गर्ने कर्मचारीहरुले लगायत सबै सरोकारवालाहरुले यसको अनिवार्य पालना गर्नुपर्ने हुन्छ। बालबालिकाहरुको संरक्षण गर्नका लागि बनाइएका राष्ट्रिय तथा

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

अन्तराष्ट्रिय नीति वा सन्धिहरुमा गरिएको प्रतिवद्धता पुरा गर्नका लागि चालिने कदमहरुलाई यस बालसंरक्षण नीतिले सम्बोधन गर्दछ ।

क) हामी के गर्छौं ?

क) हामी के गर्छौं ?

बालबालिकाहरुलाई हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषण, भेदभावबाट संरक्षण दिने हाम्रो प्रतिवद्धता निम्नानुसारका उपायहरु अवलम्बन गरेर पुरा गर्नेछौं :

- खार्पुनाथ गाउँपालिका भित्रवालवालिका सम्बन्धी कार्यहरुको समन्वयको लागि निर्वाचित प्रतिनिधीहरुबाट एकजनालाई सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा जिम्मेवारी दिने, डेस्कको स्थापना गर्ने तथा कर्मचारीको व्यवस्था गर्नेछौं ।
- खार्पुनाथ गाउँपालिकाभित्र काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका सबै कर्मचारी र पदाधिकारीहरु बालसंरक्षणका सवालहरु (हिंसा, दुर्व्यवहार शोषण भेदभाव, बालविवाहबाट) उत्पन्न हुने समस्या र बालबालिकामाथि हुनसक्ने खतराबारे सचेत हुनेछन् भन्ने कुरा हामी सुनिश्चित गर्नेछौं ।
- खार्पुनाथ गाउँपालिका भित्र बाल अधिकारको संरक्षणका लागी आवश्यक व्यवस्था गर्न तथा बाल सहभागिता अभिवृद्धि गर्नका लागी विभिन्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न आवश्यक संयन्त्रहरु निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्न आवश्यक पहल गर्नेछौं ।
- सचेतना अभिवृद्धि गराएर समुदायमा व्याप्त विभिन्न कुसंस्कृति तथा नकारात्मक अभ्यासहरुको विरुद्ध सकारात्मक, असल व्यवहारको माध्यमबाट कर्मचारी तथा सम्बन्धित सबैजनाले बालबालिकाप्रतिको खतरामा कमी ल्याउने छन् भनेर हामी सुनिश्चित गर्नेछौं ।
- बालबालिकाको संरक्षणको सम्बन्धमा चालिने कदम र प्रकृयाबारे पदाधिकारी तथा बालबालिकाहरुको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुका कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवालाहरु स्पष्ट रहने छन् भनि सुनिश्चित गर्नेछौं ।
- बालबालिकाको संरक्षण संग सम्बन्धी उठाइएका समस्यालाई गम्भिर रुपमा लिइनेछ । र समस्यामा परेका वा जोखिममा रहेका बालबालिकाहरुको संरक्षण सुनिश्चित गर्न सकारात्मक कदम चालिनेछ ।
- बाल दुर्व्यवहारका घटना बाहिर ल्याउने जो कोहि व्यक्ति, घटना वा समस्याबाट प्रभावित बालबालिका वा कर्मचारी पदाधिकारी तथा सामाजिक कार्यकर्तालाई सहयोग पुराइनेछ ।
- बाल दुर्व्यवहारका घटनाको अनुसन्धान प्रक्रियालाई सहयोग गर्न आवश्यक सहयोग गरिनेछ र यसरी बालबालिकाहरुका सवालहरु उठाउदा बालबालिकाहरुको सर्वोत्तम हितको सिद्धान्तलाई मुख्य आधार मानिनेछ ।

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

- जोखिममा रहेका बालबालिकाहरुको संरक्षण र तत्काल राहत तथा पुर्नस्थापनाका लागी गाउँपालिका र वडा स्तरमा आपतकालिन बाल उद्धारकोषको स्थापना र सञ्चालन गरी त्यसलाई निरन्तरता दिइने छ, र यस सवालमा वकालत गर्न अभिभावक, आफन्त, समुदाय देखि राष्ट्रिय स्तर सम्मका बालबालिकासंग काम गर्ने संस्था वा निकाय, विशेष विशेषज्ञसंग समन्वय र सहकार्य गरेर काम गरिनेछ ।
- कार्यक्षेत्रमा रहेका हरेक निकाय, संस्था, संगठन, संजाल र समुदायमा बालमैत्री व्यवहार वा कृयाकलाप गर्न सहजीकरण गर्ने प्रोत्साहन गरिनेछ ।

ख) हाम्रा प्रतिवद्धता पुरा भएको कसरी सुनिश्चित गर्ने त ?

- खार्पुनाथ गाउँपालिकाका बालबालिकाहरु सम्बन्धि काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाका कर्मचारी गाउँ बालअधिकार संरक्षण तथा उपसमितिका, विद्यालय तथा वडापालिका तथा गाउँपालिका स्तरका पदाधिकारीहरु, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा शिक्षकहरु, बालक्लवका पदाधिकारीहरु, सम्पूर्ण राजनैतिक दलका प्रतिनिधीहरुलाई बालसंरक्षण नीतिबारे जानकारी दिइनेछ ।
- खार्पुनाथ गाउँपालिकाका सबै पदाधिकारीहरु, गाउँसभाका सदस्यहरु यस गाउँपालिकामा क्रियाशिल रहेका सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका प्रमुख, राजनैतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधीहरुले गाउँपालिकाद्वारा जारी गरिएको बालसंरक्षण सम्बन्धि आचारसंहितामा हस्ताक्षर गर्नेछन् र सोको पालना गर्नेछन् ।
- खार्पुनाथ गाउँपालिकाका सबै पदाधिकारीहरु र वडा तथा पालिकाका सबै सदस्यहरु तथा अन्य पदाधिकारीहरुले बालसंरक्षण सम्बन्धिको आचारसंहिता पालना गर्नेछन् र बालबालिकाहरुको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका कर्मचारीहरुले पालना गरे नगरेको अनुगमन गर्नेछन् ।
- खार्पुनाथ गाउँपालिकामा क्रियाशिल राजनैतिक दलका प्रमुख, बालबालिकाहरुको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायमा काम गर्ने कर्मचारीहरु र गाउँपालिका सबै पदाधिकारीहरुले बालसंरक्षण नीतिको एक एक प्रति आफ्नो साथमा राख्नेछन् ।
- खार्पुनाथ गाउँपालिकाका विभिन्न समितिहरु र विभागहरु निर्माण तथा गठन गर्दा सोमा रहने पदाधिकारी वा नियुक्ति हुने कर्मचारीलाई छनौट तथा जिम्मेवारी बाँडफाँटको क्रममा बालसंरक्षण नीतिलाई प्रमुख आधार बनाइनेछ ।
- कुनैपनि बालबालिकामाथि बालदुर्व्यवहार भएमा सोको सम्बन्धमा सुचना दिने प्रक्रियाबारे बालबालिकाहरुको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुका कर्मचारी तथा यस उपसमितिका वडा तथा पालिका स्तरका पदाधिकारीहरुलाई जानकारी हुनेछ ।

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

● बालदुर्व्यवहारको घटना सुचित भएपछि आवश्यक छानविन गर्ने र सोको व्यवस्थापन गर्ने निश्चित संरचनाको स्थापना गरिनेछ ।

● यी प्रतिवद्धता सुनिश्चित गर्नका लागि खार्पुनाथ गाउँपालिकाले बालसंरक्षणका सवालमा क्षमता वृद्धि गर्ने खालका तालिम, गोष्ठी र छलफल जस्ता कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने, खोजी गर्ने र सहभागि गराउने जस्ता काम गर्नेछ ।

● यसै बालसंरक्षण नीतिको आधारमा गाउँपालिकामा रहेका स मुदाय, विद्यालय, स्थानीय संस्थाहरू र बालबालिकासंग सम्बन्धित संस्थाहरूमा बालसंरक्षण नीति बनाउन सहजीकरण गर्ने ।

२. बालसंरक्षण नीतिको लक्ष्य :

● बाल संरक्षणको क्षेत्र र सवालमा आवश्यक पर्ने गाउँपालिका तथा वडा स्तरीय संरचनाहरूको निर्माण तथा परिचालन र व्यवस्थापन गर्ने ।

● गाउँपालिका एवं वडा स्तरिय योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको प्रक्रियामा बाल सहभागिताको अभिवृद्धि गर्ने साथै बालमैत्री वडा र गाउँपालिका निर्माणमा जोड दिने ।

● बालबालिकालाई पर्ने खतरा र बालदुर्व्यवहार जन्य समस्याका बारेमा चेतना बढाउने ।

● बालबालिकालाई हिंसा, दुर्व्यवहार शोषण र बेवास्ताबाट संरक्षण दिन आवश्यक संरचना निर्माण गर्ने र उनिहरूसंग अभि प्रभावकारी ढंगले काम गर्न मार्ग निर्देशन गर्ने ।

● हिंसा, दुर्व्यवहार शोषण भेदभावमा परेका बालबालिकाको पुर्नस्थापनामा सहयोग गर्ने ।

● बालसंरक्षणको सवालमा सबै पदाधिकारीहरू बालबालिकाका क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका कर्मचारी र यस गाउँपालिकासंग सम्बन्धित सबै व्यक्तिहरूलाई सचेत र सजग बनाउने ।

● बालसंरक्षण नीति बनाउनका लागि अन्य संस्था वा निकायलाई सहजीकरण गर्ने । र बालसंरक्षण नीति को उल्लंघन हुन नदिनका लागि सहजीकरण गर्ने र उल्लंघन भएमा आवश्यक कारवाही गर्ने ।

३. बालसंरक्षण नीतिका क्षेत्रहरू:

बालअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने मूख्य दायित्व राज्यको भएको हुदाँ र सो कार्यलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने दायीत्व स्थानीय सरकारको भएकाले स्थानीय सरकारको रुपमा यस दस्तावेजमा संलग्न भएको नीतिले गाउँपालिकामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले सम्पर्कमा आउने बालक वा बालिका जो दुर्व्यवहारमा पर्ने खतरामा छन् वा दुर्व्यवहारमा परेका छन् उनिहरूप्रति पुर्ण जिम्मेवारी छ भनि व्याख्या गरेको छ । यस नीतिमा समावेश भएका निर्देशनहरू खार्पुनाथ गाउँपालिकाका सबै पदाधिकारीहरू,

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

वडापालिकाका सबै पदाधिकारीहरु, कर्मचारीहरु सामाजिक कार्यकर्ताहरु, स्वयमसेवक, सदस्य वा संस्था प्रतिनिधिहरुलाई लागू हुनेछ। आफ्नो कार्यक्षेत्र वा सम्पर्क भन्दा बाहिरका बालबालिकाहरुका संरक्षणका सवाल पनि यो नीतिमा समावेश गरिएको छ। यस नीतिले बालबालिकालाई दुर्व्यवहारबाट संरक्षण दिनका लागि उचित व्यवहारको प्रदर्शन र आचारसंहिताको पालनाका सम्बन्धमा पनि निर्देशन दिएको छ। त्यसैले खार्पुनाथ गाउँपालिकामा काम गर्ने जो सुकैलाई पनि यो नीति उपलब्ध गराई कार्यान्वयनमा ल्याए नल्याएको अनुगमन गरिने छ। सिरानचोकगाउँपालिकामा रहेका बालबालिकाहरुको संरक्षणको अवस्था राम्रो भएको वा नभएको कुरा सुनिश्चित गर्नुपर्दछ।

४) बालबालिकासंग काम गर्नका लागि मूल्य,मान्यता तथा सिद्धान्तहरु :

क) बालबालिकाको हितको संरक्षण गर्नका लागि काम गर्नु भनेको उनिहरुको अधिकारको प्रवर्द्धन गर्नु हो। खार्पुनाथ गाउँपालिकाले बालबालिकाकोअधिकार संरक्षण गर्नका लागि निम्न दायित्वमा विश्वास गर्दछ।

● खार्पुनाथ गाउँपालिका भित्र गाउँपालिका एवं वडा स्तरीय संरचनाहरुको निर्माण एवं परिचालन गरि बाल संरक्षणका सबै सवालहरुबाट बालबालिकाको संरक्षण एवं सम्बद्धन गरी बाल अधिकारको प्रत्याभुति गराउनुका साथै बालमैत्री गाउँपालिका निर्माणमा जोड दिनुपर्ने छ।

● बालसंरक्षण कार्य यस गाउँपालिकामा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुका कर्मचारी तथा अन्य व्यक्तिहरुको पेशागत तथा नैतिक कर्तव्य हुन आउछ। उनिहरुको बाँच्न पाउने, विकास हुन पाउने, सहभागिता हुन पाउने र संरक्षण हुन पाउने अधिकारलाई ध्यान दिनुपर्ने।

● आफ्नै सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिय परिप्रेक्ष्यमा बालबालिकाको मूल्यांकन, कदर तथा पहिचान गरिनुका साथै सम्भव भएसम्म परिवारमा नै उनिहरुको आवश्यकताको पहिचान गरि पुरा गरिनुपर्ने कुरामा जोड दिनुपर्ने।

● बालबालिकाको कुरा सुन्नु तथा उनिहरुको दृष्टिकोणलाई ध्यानपूर्वक सोचिनुका साथै त्यसो गर्न अरुहरुलाई प्रोत्साहित गरिनु एवं बालबालिकासंग सरोकार राख्ने वा प्रत्यक्ष असर पार्ने निर्णयहरुमा सहभागी बनाइनु पर्ने।

५) गाउँपालिका स्तरमा बालअधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्न तथा बाल बालसंरक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन निम्न अनुसारका संरचनाहरु निर्माण तथा ब्यबस्थापन गरिने छ।

५.१ गाउँ बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बद्धन समितिको गठन:

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

(क) गाउँपालिका स्तरमा बाल अधिकारको प्रत्याभूति गराई बाल संरक्षणको सुनिश्चितता कायम गर्न तथा बालबालिकाहरुलाई विभिन्न हिंसा, शोषण, ब्यवहार र ब्यवास्ताहरुबाट सुरक्षित गराई बाल मैत्रि नुमना गाउँ पालिका निर्माणमा आवश्यक विभिन्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्नका लागी गाउँपालिका स्तरको भेला गराइ देहाय बमोजिमका प्रतिनिधि रहेको १३ सदस्यीय गाउँ बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समिति गठन गर्नु पर्नेछ :-

१. गाउँपालिकाको प्रतिनिधि १ जना, सदस्य
२. गाउँपालिकाका शिक्षकहरुमध्ये बाट २ जना , सदस्य
३. महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरु मध्येबाट २ जना , सदस्य
४. महिला कार्यकर्ताहरु मध्येबाट १ जना , सदस्य
५. बाल अधिकारकर्मी/नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरु मध्येबाट २ जना , - सदस्य
६. बाल क्लबका प्रतिनिधिहरु मध्ये १ जना बालिका सहित २ जना, - सदस्य
७. आदिवासी, जनजाति, महिला, अल्पसंख्यक, दलित तथा पिछडिएका वर्ग र समुदायको यथासम्भव प्रतिनिधित्वहुने गरी ३ जना, - सदस्य

(क)यसरी गठित समितिले आफू मध्येका सदस्यहरुबाट समितिको संयोजक र सदस्य-सचिव चयन गर्नेछ । यदि विकासका साभेदार संस्था कार्यरत भएको गाउँपालिका भए सो संस्थाको प्रतिनिधि समितिमा स्थायी आमन्त्रित सदस्यको रुपमा सहभागी गर्न समितिले आमन्त्रण गर्न सक्ने छ ।

(ख) विकासका साभेदार संस्थाको कुनै प्रतिनिधि उपलब्ध नभएमा पालिकास्तरीय भेलाले बालअधिकारको निमित्त कार्य गर्न सक्ने अन्य व्यक्तिको चयन गर्न सक्नेछ ।

५.१.१ गाउँ बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: गाँउ बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ :

(क) सम्बन्धित गाउँपालिकामा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको तथ्याङ्क संकलन गर्ने, अद्यावधिक गर्ने र जिल्ला बालकल्याण समितिमा पेश गर्ने ।

(ख) गाउँ /वडामा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था, बाल क्लब, मञ्च, समुह, बालसंरक्षण समिति, लगायतका निकायहरुको फेहरिस्त तयार गर्ने र यस्ता निकायहरुसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरी बालअधिकार प्रबर्द्धनात्मक र संरक्षणात्मक कार्यहरु गर्ने/गराउने ।

(ग) बालबालिकाको क्षेत्रमा स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी नेपाल सरकारका स्थानीय निकाय, अन्य सरकारी निकायहरु र विकासका साभेदार संस्थासँगको समन्वयमा समुदायमा आधारित कार्यक्रमहरुको

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

तर्जुमा र कार्यान्वयन गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने, बालबालिकासँग सम्बन्धित कार्यक्रमको रेखदेख र निरीक्षण गर्ने ।

- (घ) बालअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनका निमित्त चेतना अभिवृद्धि गर्न जागरण सिर्जना गर्ने ।
- (ङ) स्थानीय संघसंस्थालाई बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्य गर्न उत्प्रेरित गर्ने । कार्यक्रमको सञ्चालन गर्नको लागि आवश्यक परामर्श गरी सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई सुझाव तथा निर्देशन दिने ।
- (च) बालअधिकार हनन् भएका घटनाका सम्बन्धमा आएका उजुरीहरूलाई सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गरी पठाउने एवं समन्वयकारी भूमिका प्रदान गर्ने ।
- (छ) गाउँपालिका स्तरमा अति जोखिममा परेका र पर्नसक्ने बालबालिकाको निमित्त आकस्मिक बाल उद्धारकोषको व्यवस्था गरी सो कोषबाट सहयोगको व्यवस्था मिलाउने र सेवा तथा श्रोतको नक्सांकन गरी सिफारिस प्रणालीको स्थापना गर्ने ।
- (ज) बालसंरक्षणका विषयमा वकालत गर्ने र आवश्यकता अनुसार जिल्ला बालकल्याण समितिलाई बालसंरक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग गर्ने ।
- (झ) गाउँपालिका वा वडामा बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको भए त्यसको प्रगति गाउँपालिका र आवश्यकता भएमा जिल्ला बालकल्याण समितिमा पेश गर्ने ।
- (ञ) गाउँपालिकाको न्यायीक समितिसँग समन्वय तथा सहकार्य गरी न्यायिक समितिले हेर्ने प्रकृतिका बाल अधिकार हनन् तथा दुर्व्यवहार सम्बन्धी मुद्दामा सहयोग गर्ने ।

५.१.२. गाँउ बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको बैठकसम्बन्धी व्यवस्था:

- (क) समितिको बैठक कम्तीमा १ महिनाको एक पटक वस्नेछ ।
- (ख) समितिको बैठकमा अन्य आवश्यक व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।
- (ग) समितिको बैठकमा कम्तीमा ५१ प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ । बहुमतको निर्णयलाई बैठकको निर्णय मानिनेछ ।
- (घ) समितिको पुनर्गठन हरेक २ वर्षमा गरिने छ ।
- (ङ) गाउँपालिका स्तरिय निर्देशक समितिले तोकी दिए बमोजिम समितिका सदस्यलाई बैठक भत्ता र खाजा खर्च गाउँपालिकाबाट प्रदान गर्न सकिने छ ।
- (च) गाउँस्तरमा गरेका कामको अभिलेख व्यवस्थित राख्न, निर्णय कार्यान्वयन गर्न, बालअधिकारको प्रवर्द्धन प्रभावकारी रुपमा कार्य गर्न आवश्यकता अनुसार गाउँपालिकाले कर्मचारी व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

५.२ वडा बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको गठन:

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

(क) वडा स्तरमा बाल अधिकारको प्रत्याभुति गराई बाल संरक्षणको सुनिश्चितता कायम गर्न तथा बालबालिकाहरुलाई विभिन्न हिंसा, शोषण, ब्यबहार र ब्यवास्ताहरुबाट सुरक्षित गराई बाल मैत्रि नुमना गाउँपालिका निर्माणमा आवश्यक सहयोग पुर्यान विभिन्न क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्नका लागी वडा स्तरको भेला गराइ देहाय बमोजिमका प्रतिनिधि रहेको ९ सदस्यीय वडा बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समिति गठन हुने छन् :-

१. वडाको प्रतिनिधि १ जना, – सदस्य

२. वडा स्तरीय शिक्षकहरुमध्ये बाट १ जना , – सदस्य

३. महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ताहरु मध्येबाट १ जना , सदस्य

४. महिला सामाजिक कार्यकर्ताहरु मध्येबाट १ जना , – सदस्य

५. बाल अधिकारकर्मी/नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरु मध्येबाट १ जना , – सदस्य

६. बाल क्लबका प्रतिनिधिहरु मध्ये १ जना, – सदस्य

७. आदिवासी, जनजाति, महिला, अल्पसंख्यक, दलित तथा पिछडिएका वर्ग र समुदायको यथा सम्भव प्रतिनिधित्व हुने गरी ३ जना, – सदस्य

(क) यसरी गठित समितिले आफू मध्येका सदस्यहरुबाट समितिको संयोजक र सदस्य-सचिव चयन गर्नेछ। यदि विकासका साभेदार संस्था कार्यरत भएको गाउँपालिका /गाउँ पालिकाको वडा पालिका भए सो संस्थाको प्रतिनिधि समितिमा स्थायी आमन्त्रित सदस्यको रुपमा सहभागी गर्न समितिले आमन्त्रण गर्न सक्ने छ।

(ख) विकासका साभेदार संस्थाको कुनै प्रतिनिधि उपलब्ध नभएमा वडा स्तरिए भेलाले बालअधिकारको निमित्त कार्य गर्न सक्ने अन्य व्यक्तिको चयन गर्न सक्नेछ।

५.२.१. वडा बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: वडा बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ :

(क) सम्बन्धित वडामा विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको तथ्याङ्क संकलन गर्ने, अद्यावधिक गर्ने र गाँऊ तथा गाउँ बाल अधिकार संरक्षण र सम्बर्द्धन समितिमा पेश गर्ने।

(ख) वडा स्तरमा बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था, बाल क्लब, मञ्च, समुह, बालसंरक्षण समिति, लगायतका निकायहरुको फेहरिस्त तयार गर्ने र यस्ता निकायहरुसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरी बालअधिकार प्रबर्द्धनात्मक र संरक्षणात्मक कार्यहरु गर्ने/गराउने।

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

(ग) बालबालिकाको क्षेत्रमा स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी नेपाल सरकारका स्थानीय निकाय, अन्य सरकारी निकायहरु र विकासका साभेदार संस्थासँगको समन्वयमा समुदायमा आधारित कार्यक्रमहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयन गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने, बालबालिकासँग सम्बन्धित कार्यक्रमको रेखदेख र निरीक्षण गर्ने ।

(घ) बालअधिकारको संरक्षण र सम्बर्द्धनका निमित्त चेतना अभिवृद्धि गर्न जागरण सिर्जना गर्ने ।

(ङ) स्थानीय संघसंस्थालाई बालबालिकाको क्षेत्रमा कार्य गर्न उत्प्रेरित गर्ने । कार्यक्रमको सञ्चालन गर्नको लागि आवश्यक परामर्श गरी सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था वा निकायलाई सुझाव तथा निर्देशन दिने ।

(च) बालअधिकार हनन् भएका घटनाका सम्बन्धमा आएका उजुरीहरुलाई सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गरी पठाउने एवं समन्वयकारी भूमिका प्रदान गर्ने ।

(छ) आवश्यकता अनुसार अति जोखिममा परेका र पर्नसक्ने बालबालिकाको निमित्त आकस्मिक बाल उद्धारकोषको व्यवस्था गरी सो कोषबाट सहयोगको व्यवस्था मिलाउने र वडा स्तरमा सेवा तथा श्रोतहरुको नक्सांकन गरी सिफारिस प्रणालीको स्थापना गर्ने ।

(ज) बालसंरक्षणका विषयमा वकालत गर्ने र र आवश्यकता अनुसार गाउँ पालिका स्तरीय बालसंरक्षण कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन गाउँ बाल अधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिलाई सहयोग गर्ने ।

(झ) वडामा बालबालिकासम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको भए त्यसको प्रगति गाउँ पालिकामा पेश गर्ने ।

५.२.२. वडा बालअधिकार संरक्षण तथा सम्बर्द्धन समितिको बैठकसम्बन्धी व्यवस्था:

(क) समितिको बैठक महिनामा कम्तीमा एक पटक वस्नेछ ।

(ख) समितिको बैठकमा अन्य आवश्यक व्यक्तिहरुलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।

(ग) समितिको बैठकमा कम्तीमा ५१ प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ । बहुमतको निर्णयलाई बैठकको निर्णय मानिनेछ ।

(घ) समितिको पुनर्गठन हरेक २ वर्षमा गरिने छ ।

(ङ) वडा कार्यालयले तोकी दिए बमोजिम समितिका सदस्यलाई बैठक भत्ता र खाजा खर्च वडा कार्यालयबाट प्रदान गर्न सकिने छ ।

६) बालअधिकारको कदर होस भनेर गाउँ बालसंरक्षण समितिका पदाधिकारीहरुले बालबालिकासंग सम्पर्कमा आउदा निम्न कुराहरु गर्नुपर्छ :

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

- बालबालिकालाई सम्मानपूर्वक व्यवहार गर्ने तथा उनिहरुलाई अधिकार प्राप्त व्यक्तिको रुपमा मान्यता दिने
- उनिहरुलाई सकारात्मक दृष्टिले हेर्ने, तथा विशेष आवश्यकता भएका एंव अधिकार प्राप्त तथा फरक रुपमा योगदान दिन सक्ने व्यक्तिको रुपमा मान्यता दिने ।
- उनिहरुसंग आपसी विश्वास तथा सम्मानमा आधारित भएर सहयोग तथा सहभागिताको भावनाका साथ काम गर्ने
- उनिहरुको दृष्टिकोणलाई मान्यता दिई गम्भीर रुपमा लिने
- उनिहरुमा अर्न्तनिहित क्षमता तथा योग्यताको अभिवृद्धि तथा उनिहरुको क्षमता विकास गर्ने काम गर्ने,
- उनिहरुको बाचेकै परिवेशमा उनिहरुलाई बुझ्ने भरमग्दुर कोशिस गर्ने ,

७) खापर्नुनाथ गाउँपालिकाको बालसंरक्षण सम्बन्धि आचार संहिता :

क) खापर्नुनाथ गाउँपालिका पदाधिकारीहरु तथा बालबालिकाको सम्पर्कमा रहने कर्मचारी तथा अन्य व्यक्तिहरुले यो आचार संहिताको पालना र निम्नानुसारका कामहरु अनिवार्य गर्नुपर्दछ :

- बालबालिकाहरूसंग सम्बन्धित सुचना वा जानकारीहरु उनिहरुको इच्छा र हित विपरीत बाहिर ल्याउनु हुदैन । एक बालबालिकालाई अर्को बालबालिकासंग तुलना गरेर बोल्नु हुदैन । बालबालिकाहरुलाई अपमानित गर्ने किसिमका उपनामहरु दिएर बोलाउनु हुदैन । कुनै बालबालिकाहरुलाई विशेष स्नेह , माया देखाउने र कुनै बालबालिकाहरुलाई बेवास्ता गर्ने किसिमको व्यवहार वा भाषा प्रयोग गर्नु हुदैन । बालबालिकाहरुले आफूलाई वा अरु बालबालिकाहरुलाई भएको दुर्व्यवहारको घटना बताउन लागेको बेला हास्ने वा भन्ने रोकिदिने काम गर्नुहुदैन । बालबालिकाहरुबाट हुनसक्ने गैह्रकानुनी, असुरक्षित वा दुर्व्यवहारजन्य कामलाई प्रोत्साहित गर्नुहुदैन, बेवास्ता गर्नुहुदैन र त्यसमा सहभागि हुनुहुदैन । बालबालिकाहरुको हित विपरीत हुने कुनैपनि निर्णय प्रकृत्यामा सहभागि हुनुहुदैन । बालबालिकाहरुलाई जोखिममा पार्ने कुनैपनि कृत्याकलाप वा व्यवहार गर्नुहुदैन ।

९) बालबालिका माथि खापर्नुनाथ गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु वा कर्मचारीहरु र सामाजिक कार्यकर्ता मध्ये जो कसैलेपनि बालसंरक्षण नीतिको उल्लंघन गरेमा

- यदि कुनै पदाधिकारीहरु, कर्मचारीहरु र सामाजिक कार्यकर्ताहरुले बालबालिकाहरुलाई यौन दुर्व्यवहार वा मानसिक तथा शारीरिक यातना दिने खालको दुर्व्यवहार गरेको कुरा कुनैपनि श्रोतबाट जानकारी भएमा सम्बन्धित कर्मचारीबाट खापर्नुनाथ गाउँपालिकाले स्पष्टीकरण लिनेछ र सचेत हुनका लागि लिखित पत्र

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

दिइनेछ । तर घटना प्रमाणित भएको खण्डमा उनि बहाल रहेको पदाधिकारी पदबाट निलम्बन गरिनेछ र कानुनी कार्बाहीका लागि गाँउपालिकाले स्वयंमले प्रक्रिया अधि बढाउनेछ ।

● यदि कुनै पदाधिकारीले बालबालिकाहरुलाई यौन दुर्व्यवहार वा मानसिक तथा शारीरिक यातना दिने खालको दुर्व्यवहार गरेको कुरा कुनैपनि श्रोतबाट जानकारी भएमा सम्बन्धित पदाधिकारीबाट गाँउपालिकाले स्पष्टिकरण लिनेछ ।

● घटनाको प्रकृति हेरेर सामान्य दुर्व्यवहार भएको खण्डमा सचेत हुनका लागि सुझाव दिइनेछ । तर यौन दुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहारको जटिल घटना भएको प्रमाणित भएको खण्डमा गाँउपालिकाको बैठक बोलाई बहाल रहेको पदबाट निलम्बन गरिनेछ, कानुनी कार्बाहीका लागि प्रकृया अगाडि बढाइनेछ।

१०) यौनजन्य वा अन्य दुर्व्यवहारका घटनाहरुबारे सुनुवाई हुने प्रक्रिया :

● यस गाँउपालिकाका पदाधिकारीहरु, कर्मचारीहरु, सामाजिक कार्यकर्ताले यौन दुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा सम्बन्धित वडा अध्यक्षलाई जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

● वडा अध्यक्षले यौन दुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा गाँउपालिकामा उपाध्यक्षलाई जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

● गाँउपालिकाका पदाधिकारीले यौन दुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा गाँउपालिकाका प्रमुखलाई जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

● गाँउपालिका अध्यक्षले समेत बालयौन वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा गाँउपालिका जो कसैलाई पनि जानकारी गराउनुपर्नेछ, त्यसपछिको निर्णायक गाँउपालिकाको बैठक बन्नेछ ।

● बालबालिका माथि भएका यौन दुर्व्यवहार तथा अन्य दुर्व्यवहारका घटनाको बारेमा बालबालिका स्वयमले वा तिनिहरुका सरोकारवालाहरुले सम्बन्धित पदाधिकारी वडा अध्यक्ष तथा गाँउपालिका उपाध्यक्षलाई सोभै भेटेर, फोन मार्फत , चिठि मार्फत वा ईमेल मार्फत जुन सजिलो लाग्दछ त्यहि माध्यमबाट घटनाको बारेमा जानकारी गराउन सकिने छ । (यी सुचना उपलब्ध गराउने सुचनाका श्रोतहरु गोप्य राखिनेछ ।)

११) गाँउपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारीहरु र सामाजिक कार्यकर्ताद्वारा बालबालिका माथि यौन दुर्व्यवहारको घटना भएमा र सो घटनाको बारेमा जानकारी हुन आएमा गाँउपालिकाले गर्ने कार्बाहीको प्रकृति :

● दोषी व्यक्ति वडापालिका, वा गाँउ पालिकाको पदाधिकारीहरु वा कर्मचारीहरु र बालअधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशिल सरकारी तथा गैहसरकारी निकायका कार्यकर्ताहरु भएमा दुर्व्यवहारको प्रकृति र गम्भीरता हेरेर निज दोषिलाई पदिय जिम्मेवारीबाट बरखास्तसम्म गर्न सकिनेछ ।

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

● दोषि व्यक्ति गाँउपालिकाको पदाधिकारी तथा वडापालिकाका सदस्यहरु भएमा गाउँपालिकाको बैठक बोलाएर निजलाई स्पष्टिकरण सोधिने छ र कानुनी कारवाहीका लागि गाउँपालिका स्वयमले प्रक्रिया अगाडी बढाउने छ।

● माथि उल्लेखित दुबै प्रकृतिका व्यक्तिहरुलाई देशको प्रचलित कानून बमोजिम कार्वाही अगाडि बढाइने छ।

● गाउँपालिकामा काम गर्ने सरकारी तथा गैहसरकारी निकायका कर्मचारीको हकमा सम्बन्धित व्यक्तिका बारेमा स्थानीय स्तरदेखि राष्ट्रिय स्तर सम्मका सम्पर्कमा रहेका सबै सरकारी तथा गैरसरकारी संघसस्थाहरुलाई लिखित वा मौखिक जानकारी गराइनेछ।

● माथि उल्लेख गरिएका सबै प्रकृत्या पुरा गर्दा बालबालिकाहरुको गोपनियताको अधिकार र पुनः दुर्व्यवहारको संभावना लाई ध्यान दिएर गरिनेछ। अर्थात कुनैपनि प्रकृत्यालाई कार्यान्वयन गर्दा बालबालिकाहरुलाई अप्ठेरो हुने, असहज हुने र उनिहरुको मान हानी हुने गरि कुनैपनि कृत्याकलाप वा व्यवहार गरिने छैन र उनिहरुको इच्छा विपरित कुनैपनि सुचना बाहिर प्रकाशन गर्ने, संचारमा ल्याउने वा कुनैपनि श्रोतलाई जानकारी उपलब्ध गराउने काम गरिनेछैन।

१२) खार्पुनाथ गाउँपालिका भित्र बालयौन दुर्व्यवहार वा अन्य खाले दुर्व्यवहारको घटना घटेमा : दुर्व्यवहारबाट प्रभावित बालक अथवा बालिकाले आफै सुचना दिन चाहेमा अथवा बालक्लव, बालसंरक्षण समिति, विद्यालय बालसंरक्षण समिति, गाउँ बालसंरक्षण समिति, युवा समुह वा संजाल, अभिभावक वा समुदायका कुनैपनि व्यक्ति वा संरचनाले सुचना दिन चाहेमा :

● सोभै वडापालिकाको कार्यालय वा गाउँपालिकाको कार्यालयमा जानकारी दिन सक्नेछन। यसका लागि उनिहरुले आफुहरुलाई सजिलो लाग्ने संचारको माध्यम प्रयोग गर्न सक्नेछन।

● गाउँपालिकाकाका पदाधिकारीहरु, कर्मचारीहरु तथा अन्य सरकारी तथा गैहसरकारी निकायका कर्मचारीहरुएवं पदाधिकारीहरुले बालदुर्व्यवहारको घटना बारे जानकारी पाए पछि तत्काल गाउँपालिका अध्यक्षलाई जानकारी गराउने छन।

● गाउँपालिकाका न्याययिक समितिका संयोजक एवं गाउँपालिका उपाध्यक्षले सामुदायिक संरचनाहरुसंगको सहयोगमा घटनाको छानविन गरि आवश्यक कार्वाहीका लागि प्रकृत्या अगाडि बढाउनेछन।

● समुदायको व्यक्ति बालदुर्व्यवहारमा संलग्न भएको अवस्थामा वडा तथा गाउँपालिकाले यस बालसंरक्षण नीतिको प्रयोग गरी उपयुक्त कार्वाहीको प्रकृत्या अगाडि बढाउने छ।

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष

● घटना र उक्त घटनामा संलग्न व्यक्ति दोषि ठहर भईसकेपछि गाउँपालिकाले बालबालिकाहरुको उच्चतम हितलाई सर्वोपरी ठानी यस बाल संरक्षण नीती बमोजिम उपयुक्त कारबाही प्रकृया अगाडी बढाउने छ र प्रभावित बालबालिकाहरुको कानुनी तथा सामाजिक न्यायका लागी सहयोग गर्नेछ ।

१३) गोपनियता :

यस नीति अर्न्तगत व्यवहार गरिने सम्पूर्ण कुराहरुमा गोपनियताको कदर गरिनु आवश्यक छ । कुनै परिस्थितिमा गोपनियता भएन भने बालबालिकाको जीवनमा नकरात्मक प्रभाव पर्न सक्छ, फेरी यस प्रकृत्यामा सम्बद्ध वयस्कहरुका लागि त्यसमा गम्भीर परिणाम निस्कन सक्छ । सम्भावित दुर्व्यवहारबारे सवाल उठाउदा तथा समस्याहरुबारे काम गर्दा, गाउँपालिकाका सबै पदाधिकारीहरुले अन्य व्यक्तिहरुले सुचनाको रक्षा गर्ने कुरामा अत्याधिक सावधानी अपनाउनु पर्छ र त्यस्ता सुचना यस नीतिमा वर्णन गरिएको प्रतिवेदन प्रकृत्याद्वारा यसबारे जानकारी जसले पाउनुपर्ने हो त्यो व्यक्तिसम्म मात्र पुराउनुपर्छ । त्यस्तो सुचनालाई अनावश्यक रुपमा सार्वजनिक गर्नुहुदैन । सानिभेरी गाउँपालिका सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ४ ले दिएको अधिकार योग गरी सानिभेरी गाउँ कार्यपालिकाले खार्पुनाथ बाल संरक्षण नीति २०७८ वनाएकोले गाउँपालिकका अध्यक्ष श्री कर्ण बहादुर रावल ज्यू बाट प्रमाणीकरण गरिएकोछ ।

विष्णु बहादुर शाही
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कर्ण बहादुर रावल
अध्यक्ष